

слугують випадки, коли особа чи організація обіцяє зберегти приватну інформацію про особу, при цьому порушивши правила конфіденційності, розголошує дані відомості. В першу чергу, дане діяння визнається атакою на приватність (розголошення, поширення у відкритому доступі), яка згодом виявиться загрозою для особистих, моральних, релігійних норм людини, а по-друге характеризується настанням адміністративної та кримінальної відповідальності. Тому в Україні діє системний підхід, який захищає недоторканність приватного життя та має законодавче закріплення в Законі України «Про захист персональних даних» та інших допоміжних нормативно – правових актах, а також існує контролюючий орган – Уповноважений Верховною Радою України з прав людини.

Запорукою щодо недоторканості сфери приватного життя, виступають його гарантії – це насамперед, надання права ознайомлення з одержаною інформацією про себе, захист честі і гідності особи, судовий захист у разі необхідності, відшкодування моральної заподіяної шкоди.

Гарантії недоторканності приватного життя в Україні включають такі складові:

1. Неприпустимість свавільного втручання в особисте життя людини, а також збирання конфіденційної інформації про неї;
2. Відшкодування заподіяної безпідставним втручанням у приватне життя особи, матеріальної шкоди;
3. Право на судовий захист, якщо порушено право стосовно приватності її життя;
4. Надання можливості на знищення конфіденційної інформації про особу, а також про розголошення недостовірних фактів про неї;
5. Надання можливості людині ознайомитись, згідно із законами України, з зібраною або одержаною про неї інформацією.

Отже, на основі вище зазначеного, можемо констатувати, що в сучасному державотворенні проблема охорони та невтручання в приватне життя людей та збереження конфіденційної інформації визначається найбільш обговорюваним питанням сьогодення. Адже, порушення цього права, зустрічається дуже часто, тому для поліпшення цієї ситуації повинні проводитись реформи, щоб захищати та підтримувати рівень приватності в державі.

Список використаних джерел

1. Андрієвська О. О. Охорона та захист прав на приватне життя особи. *Часопис Академії адвокатури України*. 2012. № 1 (14). С. 1-6.
2. Кулініч О. О. Таємниця приватного життя як виду інформації з обмеженим доступом. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 31. С. 92-97.
3. Породько В. Право на недоторканність особистого життя людини: проблема термінології. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 11. С. 146-149.
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 в редакції від 01.01.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4348> (дата звернення: 09.06.2022)
5. Іщенко А. О. Поняття особистого життя людини: розбіжності у визначенні. *Право і суспільство*. 2020. № 2 .С. 53-56.

Рудник Р. В., здобувачка вищої освіти І курсу, група ЦГЮ-211

Науковий керівник – **Нітченко А. Г.**, к.і.н., доцент

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ОСНОВНІ ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА: ПОНЯТТЯ, ВЛАСТИВОСТІ, ВИДИ

Як відомо, основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина, тобто певний набір можливостей, необхідних для виживання та розвитку людини в певних історичних реаліях, об'єктивно визначають рівень розвитку людства. Об'єднуючими складовими правового статусу людини і громадянина є права, свободи, обов'язки, які визначають

норми поведінки, які вважаються корисними та доцільними для нормального функціонування суспільства, розкривають основні принципи взаємовідносин між державою та особою [1, с. 38].

Права людини є одним із найпоширеніших понять у сучасній юриспруденції, і це все ще є темою дискусій серед науковців. Враховуючи соціально-економічну перебудову України та процес глобалізації, інтерес до концепцій прав людини та прав громадянина легко пояснити.

Конституція України звертає особливу увагу на питання закріплення в Конституції основних прав людини, прав і свобод людини та громадянина. Це природно, адже в наш час права і свободи людей і громадян стали загальновизнаною найвищою соціальною цінністю. Нині визнання та фактична реалізація прав і свобод стали основними критеріями для вимірювання ступеня демократії в країні [2, с. 66].

Основні права людини і громадянина – це забезпечена законом міра свободи (можливості) особистості відповідно до досягнутого рівня суспільного розвитку, яка може забезпечити існування і розвиток та закріплена як міжнародний стандарт, ця міра є загальною та рівною для всіх людей.

Основними властивостями основних прав людини і громадянина є:

1) здатність особи діяти певним чином або стримувати певну поведінку (свободу) для задоволення потреб, без яких не можна уявити її нормального існування і розвитку;

2) через природно-біологічні аспекти, ці можливості належать людині від народження і не потребують «дозволу» з боку кого-небудь (в тому числі держави). Це природні та невідчужувані права;

3) ці можливості не обмежуються територією країни і не залежать від національності особи;

4) можливості правового характеру втілені в правових актах, що формуються всередині країни та на міжнародному рівні [3, с. 5].

Конституція України також розрізняє поняття «права людини» та «права громадянина». У першому випадку йдеться про права, пов'язані з існуванням і розвитком. У цьому сенсі люди (як суб'єкти прав і свобод) є насамперед індивідами, тобто фізичними особами. До таких прав належать: право на життя; повага до людської гідності; свобода та недоторканість особистості; недоторканність житла тощо.

Що стосується прав громадянина, то ця категорія охоплює сферу міжособистісних відносин із суспільством, державою та її інститутами. Основою цього права є належність особи до країни, громадянином якої вона є. Прикладами громадянських прав, закріплених в Конституції України, є право громадян України на вільне об'єднання в політичні партії та громадські організації, право на участь в управлінні державними справами, право на участь у мітингах, походах, демонстраціях тощо [2, с. 67].

Крім того, потрібно чітко розрізняти «права людини» і «свободи людини». Вони дуже схожі, але абсолютно різні з точки зору захисту та реалізації.

Свободи людини – це сфера людської діяльності, в яку держава не повинна втручатися. Вона лише розмежовує кордони за допомогою правових норм, тобто територію, на якій людина діє за власним вибором і судженням. Проте держава має забезпечити непорушність цих кордонів. Наприклад, держава не має права впливати на віру людини в певну релігію, тому вона не може зробити якусь релігію обов'язковою – це особиста свобода людини. Проте держава може ухвалювати закони, що обмежують свободу совісті, щоб гарантувати належне визнання та повагу прав і свобод інших, щоб відповідати законним вимогам моралі, громадського порядку та безпеки.

Всупереч поняттю «свободи людини», права людини фіксують конкретну сферу, тобто спрямованість особистості. Держава зобов'язана забезпечити та захистити законну поведінку людей у цій сфері. При цьому можливість вибору варіантів поведінки в межах цього права більше не передбачена. Це право може бути реалізовано чи не реалізовано, оскільки це право не є обов'язком. Наприклад, українці мають право брати участь в управлінні державою безпосередньо або шляхом голосування за обрання своїх кандидатів

у депутати. Але не всі ходять на виборчу дільницю, щоб проголосувати [4, с. 12-13].

Невід'ємною частиною правового статусу людини і громадянина є – основні обов'язки. Обов'язки – це вид і міра суспільно необхідної поведінки, що встановлено, закріплено і реалізовано на конституційному рівні.

Основними обов'язками людини і громадянина є певні вид та міра обов'язкової поведінки людини і громадянина в політичній, духовній, економічній та інших сферах суспільного життя, які закріплені Конституцією та законами України.

Обов'язок характеризується такими рисами:

– обов'язок, на відміну від суб'єктивного права є категорією необхідної поведінки людини, і його здійснення не повинно обумовлюватися бажанням людини;

– обов'язки – це завжди якість обмеження прав людини. Треба дотримуватися певних правил, щоб не завдати шкоди іншим при реалізації своїх прав і свобод. Міжнародно-правові документи чітко обумовлюють необхідність встановлення обов'язків.

– виконання обов'язків забезпечують спеціальні механізми, що належать державі. Держава передбачає юридичну відповідальність за невиконання обов'язків [5, с. 126-127].

Основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина становлять певну систему і класифікуються за різними підставами.

– залежно від суб'єкта їх поділяють на права людини і права громадянина;

– за черговістю їх включення до конституцій та міжнародно-правових документів – на права першого, другого і третього покоління;

– за генезою – на природні (природжені) та похідні від них;

– за видом суб'єкта – на індивідуальні та колективні;

– за ступенем їх абсолютизації на такі, що підлягають обмеженню, і такі, що не підлягають законодавчому обмеженню;

– за характером утворення на основні та додаткові [6].

Розвиток конституційних прав, свобод і обов'язків відображає загальну тенденцію розширення свободи людини та вдосконалення демократії в суспільстві. Конституційний статус громадян став більш змістовним і вагомим, збагачуючи громадян новими основними правами, свободами та обов'язками, що становить стрижень правового статусу людини і громадянина. Визначальними і вирішальними є конституційні права, свободи та обов'язки, які служать базою для всіх галузевих прав, свобод та обов'язків [7, с. 37].

Підсумовуючи вище сказане ми розуміємо, що обсяг прав, свобод та обов'язків людини і громадянина складають правовий статус особистості, які закріплюються різними галузями національного права України. При цьому основа правового статусу визначає лише закріплені в конституції права, свободи та обов'язки людини і громадянина, у зв'язку з цим їх називають основними правами, свободами та обов'язками людини і громадянина.

Список використаних джерел

1. Жук Ю. І., Сенченко Л. В. Основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина. *Молодь: освіта, наука, духовність*: Тези доповідей: в 2х ч.; ч. II. К: Університет «Україна», 2009. 512 с.

2. Федіна Н. В. Сучасні погляди на розуміння прав і свобод людини і громадянина в умовах реформування в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 4. С. 65-74.

3. Бисага Ю. М., Палінчак М. М., Белов Д. М., Данканич М. М. Основні права людини. Ужгород, 2003. 66 с.

4. Рабінович П. Основоположні права людини: соціально-антропна сутність, змістова класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України* : зб. наук. пр. / редкол. : В. Я. Тацій та ін. X : Право, 2013. № 2 (73). 360 с.

5. Конституційне право України / за ред. В. Я. Тація, В. Ф. Погорілка, Ю. М. Тодики К.: Український центр правничих студій 1999. 376 с.

6. Основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина. Юридичний помічник. URL: <https://pomichnyk.org/publikatsiji/osnovni-prava-svobody-ta-obovyazky-lyudyny-i-hromadyanyna.html> (дата звернення 14.01.2022)

7. Шморган Я. О. Розвиток конституційних право, свобод та обов'язків як загальнодемократична тенденція. *Право і суспільство*. 2021. № 1. С. 35-38.